

KÜÇÜLTÜLMÜŞ MİSALLER

“O zîhayat, meselâ şu insan, âdeta kâinatın bir misâl-i musağğarı, şecere-i hilkatın bir semeresi ve şu âlemin bir çekirdeği gibi ki, envâ-ı âlemin ekser numunelerini câmidir.”(1)

Misâl-i musağğar; “küçültülmüş misâl, özet, maket” demektir. Bir çekirdek, ağacının küçük bir misalidir. Bir kitabın fihristi onun küçük bir misâlidir. Keza, bir ülkenin haritası yahut bir binanın maketi de onun küçük bir misâli gibidir.

Meyve ve içindeki çekirdek, ağacın misal-i musağğarı olduğu gibi, bu kâinat ağacının meyvesi olan insan da onun küçük bir misâli gibidir.

Bu konu birkaç yönden ele alınabilir:

Birisi; bu âlemde görev yapan elementler insanda da görev yapmaktadır.

İnsanın bedeni, şu görünen âlemin, ruhu ise gayb âlemlerinin bir küçük misâli gibidir.

İnsan bedeni ruhla idare edildiği gibi, bu kâinat da birçok kanunla idare edilmektedir.

Konuyu İlahi isim ve sıfatların tecellileri yönüyle ele aldığımızda, bu büyük alemde tasarruf eden İlâhî sıfatlar insanda da küçük mikyasta tasarruf etmektedir. İnsan ruhuna verilen kudret sıfatının bedeni sevk ve idare etmesi, güneşin gezegenlerini döndürmesinin bir küçük misâlidir.

Diğer taraftan, bu âlemde mevcut birçok alemler insanda küçük mikyasta temsil edilmektedir. Hafızamız levh-I mahfuzun, hayalimiz misâl âleminin, kalbimiz arşın, ruhumuz ruhlar âleminin bir küçük misâli gibidir.

Lem'alar'da geçen şu ifadeler konunun en güzel açıklamasıdır:

“Evet, nasıl ki, insanın anasırları, kâinatın unsurlarından; ve kemikleri, taş ve kayalarından; ve saçları nebat ve eşcarından; ve bedeninde cereyan eden kan, ve gözünden, kulağından, burnundan ve ağzından akan ayrı ayrı suları, arzın çeşmelerinden ve madenî sularından haber veriyorlar, delâlet edip onlara işaret ediyorlar. Aynen öyle de, insanın ruhu âlem-i ervahtan, ve hâfızaları levh-i

mahfuzdan, ve kuvve-i hayâliyyeleri âlem-i misâlden... ve hakeza, herbir cihazı bir âlemden haber veriyorlar.”(2)

Öte yandan eşya için kullandığımız, yumuşak-sert, alçak-yüksek gibi ifadeleri, insanın ruh dünyası, seciye ve ahlâk âlemi için de kullanırız. Pamuk gibi yumuşak insan da vardır, taş gibi sert insan da. Sakin insanlar da vardır, fırtına gibi esen öfkeli insanlar da.

Merhum Necip Fazıl'ın şu mısraları bu mânayı çok güzel ifade eder:

*"Boşuna gezmişim yok tabiatta,
İçimdeki kadar iniş ve çıkış."*

İnsanın cansızlar âlemiyle böyle ince ilişkileri olduğu gibi bitkiler ve hayvanlar âlemiyle de bazı kesişme noktaları mevcuttur. Onların bazı özellikleri insanın karakter dünyasında da bir başka şekilde kendini gösterir. Bukalemun gibi renk değiştiren, tilki gibi kurnaz, canavar gibi insafsız, gül gibi şirin, diken gibi iğneleyici mizaçlar insanlık âleminde de farklı şahıslarda kendini gösteriyorlar.

Ve nihayet, insanın imanı ve güzel âhlakı melekler aleminden haber verirken, nefsi emmaresi de şeytanı hatırlatır.

Bir noktaya da kısaca değinelim: Cümlelerin başında **“O zihayat, mesela şu insan”** buyrulması başka canlıların da bu âlemin küçük birer misâli olduklarına işaret eder. Şu var ki, bu mâna en mükemmel şekilde insanda kendini göstermektedir.

İnsanla ilgili bir tarif cümlesinde **“İnsan şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi”** buyruluyor. Demek oluyor ki, diğer hayvanlar ve bitkiler de bu kâinatın meyveleridir. Nitekim insanlar henüz yaratılmadan bu mahlûklar yaratılmışlardı ve kâinat onlara hizmet ediyor, onları yetiştiriyordu. Ancak en son ve en cemiyetli meyve insandır.

Aynı mana misal-i musağgar meselesi için de geçerlidir.

Dipnotlar:

(1) bk. [Sözler, Yirmi İkinci Söz, İkinci Makam.](#)

(2) bk. [Lem'alar, Otuzuncu Lem'a, Altıncı Nükte.](#)